

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
MƏRKƏZİ BANKI

PUL SİYASƏTİ İCMALI

Yanvar- İyun 2020

MÜNDƏRİCAT

Ön söz	3
I. Qlobal iqtisadi mühit və xarici sektor	4
1.1. Qlobal iqtisadiyyatda meyillər	4
1.2. Azərbaycan iqtisadiyyatının xarici sektoru üzrə proseslər	12
II. Azərbaycanda makroiqtisadi proseslər	17
2.1. Məcmu daxili tələb	17
2.2. Məcmu təklif və məşğulluq	21
2.3. İnflyasiya	25
III. Pul və məzənnə siyasəti	29
3.1. Valyuta bazarı və manatın məzənnəsi	29
3.2. Pul siyasəti alətləri	32
3.3. Pul təklifi	35
İstifadə olunmuş grafik və cədvəllər	38

ABREVIATURALAR

AMB	Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı
AİB	Asiya İnkişaf Bankı
ASEAN	Cənubi-Şərqi Asiya Ölkələri
AYİB	Avropa Yenidənqurma və İnkişaf Bankı
BƏT	Beynəlxalq Əmək Təşkilatı
BVF	Beynəlxalq Valyuta Fondu
BOKT	Bank Olmayan Kredit Təşkilatı
BXI	Birbaşa Xarici İnvestisiyalar
DSK	Dövlət Statistika Komitəsi
DGK	Dövlət Gömrük Komitəsi
FES	Federal Ehtiyatlar Sistemi
İEOÖ	İnkişaf Etməkdə Olan Ölkələr
İEÖ	İnkişaf Etmiş Ölkələr
İƏİT	İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatı
İQİ	İstehlak Qiymətləri İndeksi
KİQİ	Kənd Təsərrüfatı Məhsullarının İstehsalçı Qiymətləri İndeksi
KOS	Kiçik və Orta Sahibkarlıq
NEM	Nominal Effektiv Məzənnə
MBK	Məcmu Buraxılış Kəsiri
OPEC	Neft İxrac Edən Ölkələrin Təşkilatı (Organization of the Petroleum Exporting Countries)
REM	Real Effektiv Məzənnə
RSM	Real Sektorun Monitorinqi
SİQİ	Sənaye Məhsullarının İstehsalçı Qiymətləri İndeksi
ÜDM	Ümumi Daxili Məhsul
ÜTT	Ümumdünya Ticarət Təşkilatı

ÖN SÖZ

2020-ci ilin I yarısında Mərkəzi Bankın pul siyasəti inflyasiyanın elan edilmiş hədəf daxilində ($4\pm 2\%$) saxlanılmasına yönəldilmişdir.

Hesabat dövründə pul siyasəti koronavirus pandemiyasının təsirləri ilə global mühitdə yüksək qeyri-müəyyənliklər, beynəlxalq əmtəə və maliyyə bazarlarında kəskin dalğalanmalar şəraitində həyata keçirilmişdir.

Dövr ərzində Azərbaycanda inflyasiya hədəf diapazonunda qorunmuşdur. Pandemiyanın yaratdığı qeyri-müəyyənliklər fonunda istehlak və investisiya xərclərinin azalması ilə məcmu tələbin daralması başlıca antiinflyasiya amili kimi çıxış etmişdir. I rübdə yüksələn inflyasiya gözləntiləri II rübdə stabilləşmişdir. Valyuta bazarında sabitliyin qorunması inflyasiyanın və inflyasiya gözləntilərinin aşağı səviyyədə saxlanılmasında mühüm rol oynamışdır.

Dövr ərzində monetar şəraitə əsasən faiz dahlizi parametrlərinə edilən korreksiyalar, kreditləşmənin dəstəklənməsi üçün görülmən tədbirlər, eləcə də dövlətin gəlir və xərclərindən asılı olaraq dəyişən vahid xəzinə hesabının qalığının dinamikası təsir göstərmişdir. Faiz dahlizinin parametrlərinə dair qərarlar risklər balansındakı dəyişikliklər nəzərə alınmaqla qəbul edilmiş və makroiqtisadi sabitlik hədəflərilə iqtisadi aktivliyin dəstəklənməsi prioritetlərinin uzlaşdırılmasına yönəldilmişdir. İqtisadiyyatın pula tələbinin qarşılınması və valyuta bazarının sabitliyinin təmin olunması üçün Mərkəzi Bank vəziyyətdən asılı olaraq pul siyasəti alətlərini adekvat tətbiq etmişdir.

Hesabat dövrü ərzində pandemiyanın neqativ təsirlərilə iqtisadi aktivlik bir qədər azalmışdır. Fiskal stimül tədbirləri, adekvat monetar siyasət qərarları, sinxronlaşdırılmış makroprudensial tədbirlər iqtisadi aktivliyin daha çox azalmasının qarşısını almış, iqtisadi subyektlərin gəlirlərindəki itkiləri qismən kompensasiya etməyə imkan vermişdir.

I. QLOBAL İQTİSADİ MÜHİT VƏ XARİCİ SEKTOR

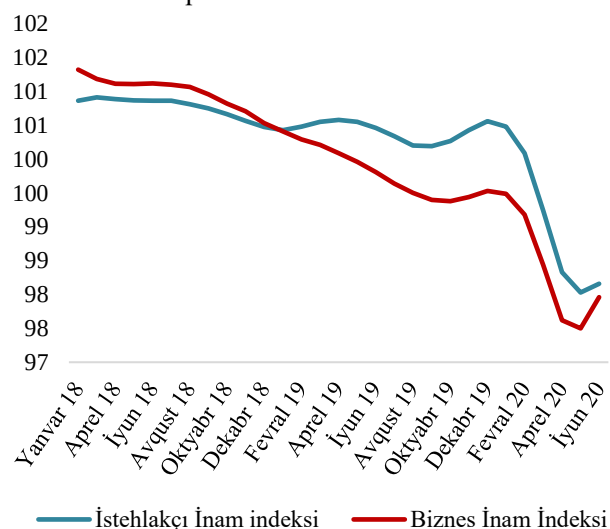
1.1. Qlobal iqtisadiyyatda meyillər

2020-ci ilin II rübü bir çox *İnkişaf Etməmiş Ölkələrdə* karantin tədbirlərinin yumşaldılması, *İnkişaf Etməkdə Olan Ölkələrin* əksəriyyətində isə təcrid tədbirlərinin davam etməsi şəraitində keçmişdir. Ümumilikdə dövr ərzində qlobal iqtisadiyyatda qeyri-müəyyənliklər yüksək olaraq qalmış, karantin tədbirləri istehlak və investisiyaları azaldaraq istehsala və ticarətə mənfi təsir göstərmişdir. Bütün bunlara baxmayaraq, dövrün sonuna doğru iqtisadi aktivlikdə müəyyən canlanma, əmtəə qiymətlərində bərpa və maliyyə bazalarında şərtlərin bir qədər yumşalması müşahidə olunmuşdur.

Qlobal iqtisadi aktivlik və pandemiya qarşı tədbirlər. 2020-ci ilin birinci yarımilliyində pandemiya nəticəsində qlobal iqtisadiyyatda aktivlik azalmışdır. İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatı (İƏİT) ölkələri üzrə Biznes İnam İndeksi və İstehlakçı İnam İndeksi iyun ayında bir qədər yüksəlsə də, ilin

əvvəlindəki səviyyədən kəskin aşağı olmuşdur.

Qrafik 1. İƏİT ölkələrində qabaqlayıcı iqtisadi aktivlik indeksləri

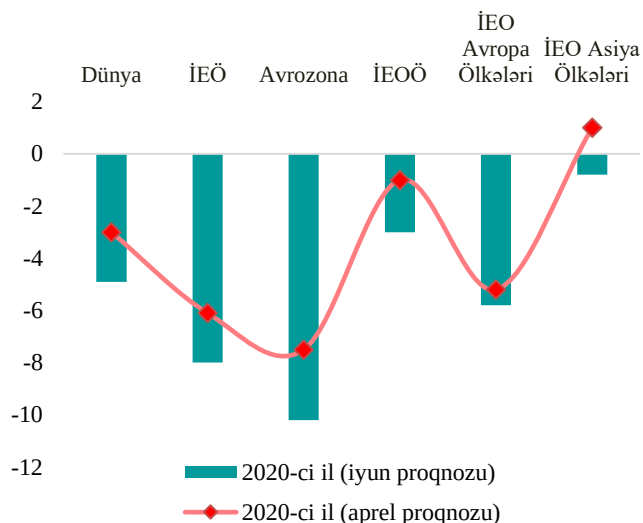

Mənbə: İƏİT

Müşahidə edilən meyilləri nəzərə alaraq beynəlxalq maliyyə-kredit təşkilatları qlobal iqtisadi aktivliklə bağlı proqnozlarını azaltmaq istiqamətində təshih edirlər. BVF-nin 2020-ci ilin iyununda dərc etdiyi “Qlobal İqtisadi İcmal” hesabatına əsasən, pandemiya ilə əlaqədar 2020-ci ildə qlobal iqtisadiyyatın 4.9% kiçiləcəyi gözlənilir ki, bu da aprel proqnozundan 1.9 faiz bəndi yuxarıdır. Buna səbəb COVID-19 pandemiyasının 2020-ci ilin ilk yarısında iqtisadi fəaliyyətə gözləniləndən daha çox zərbə vurması və

bərpa müddətinin daha tədrici olacağı gözləntisidir.

Qrafik 2. İqtisadi artım proqnozları, %

Mənbə: BVF

BVF-nin iyun proqnozuna əsasən **ABŞ** iqtisadiyyatı 2020-ci ildə 8% kiçiləcək (aprel hesabatında 5.9% proqnozlaşdırılırdı). Gözləntilərin pisləşməsinin əsas səbəbləri pandemiya ilə bağlı qeyri-müəyyənliklərin artması, bərpa müddətinin gözləniləndən daha uzun müddət çəkəcəyi ilə bağlı ehtimallardır. ABŞ iqtisadiyyatı ölkə tarixindəki ən uzun genişlənmə dövrünü başa vuraraq 2020-ci ilin ilk rübündə illik 5% kiçilmişdir. Bu, 2008-ci ilin son rübündən bəri ÜDM-in ən kəskin azalmasıdır. Aprel ayında işsizlik səviyyəsi ABŞ tarixinin ən yüksək həddi

olan 14.7%-ə çatmışdır. İyun ayında isə 3.6 faiz bəndi azalaraq 11.1%-ə enmişdir ki, bu da həmin ay üçün olan gözləntilərdən (12.3%) aşağıdır. 6 ay ərzində işsizlik üçün müraciət edənlərin sayı apreldə sürətlənmiş və 23 milyon nəfərə çatmışdır. May və iyun aylarında işsizlərin sayı azalaraq iyun ayının sonunda 17.8 milyon nəfər olmuşdur.

İlin əvvəlindən bəri Dow Jones indeksi 10.6%, S&P 500 indeksi isə 25.9% azalmışdır. ABŞ-da investisiyaların həcmi və sənaye məhsuldarlığı da zəifləmişdir. Yarımillik ərzində ölkə üzrə sənaye məhsulu indeksi kəskin azalmışdır. Böhrana cavab olaraq, hökumət və mərkəzi bank geniş stimullaşdırıcı siyasət tədbirləri həyata keçirməyə başlamışdır. İqtisadi artımın mənfəi zonaya düşməsi fonunda ABŞ Federal Ehtiyatlar Sistemi (FES) 2020-ci ilin əvvəlindən bəri faizləri 1.5-1.75%-dən mərhələlərlə 0-0.25%-ə qədər endirmişdir. FES sentyabrın 30-da başa çatması planlaşdırılan kredit imkanlarının 31 dekabr tarixinə qədər uzadılacağını elan etmişdir.

BVF-nin iyun hesabatına əsasən, 2020-ci ildə **Avrozona** iqtisadiyyatı 10.2% kiçiləcəkdir ki, bu da BVF-nin aprel gözləntisindən 2.7 faiz bəndi çoxdur. 2020-ci ilin aprel ayında ötən ayla müqayisədə regionda sənaye məhsulu istehsalı 18.2% azalmışdır ki, bu da əsasən İspaniya (22.8%), Fransa (21%) İtaliya (20.5%) və Almaniyada (20.2%) sənaye məhsulu istehsalının azalması ilə bağlıdır. Dövr ərzində zonada işsizlik səviyyəsi artan trend göstərərək iyun ayında 7.8% olmuşdur. Regionda karantin tədbirlərinin tədricən yumşalması dövrün sonuna həm istehlakçı, həm də biznes inamına müsbət təsir göstərmişdir. 2020-ci ilin iyun ayında iqtisadi sentiment indeksi bərpa meyilləri göstərərək bir ay ərzində 67.5-dən 75.7-ə yüksəlmişdir. Bundan əlavə, zonanın aparıcı maliyyə indeksi FTSE Eurostop II rüb ərzində 13.7% dəyər qazanmışdır. Dövr ərzində pandemiyanın neqativ təsirlərinə qarşı həm monetar, həm də fiskal tədbirlər davam etdirilmişdir. 2020-ci il 4 iyun tarixində Avropa Mərkəzi Bankı Pandemiya ilə bağlı Təcili Satınalma Proqramının həcmnin 1350

milyard avroya qaldıracağı barədə qərar qəbul etmişdir. İyun ayının 3-də Avropa Komissiyası 2020-ci il üzrə büdcəyə dəyişiklik edərək böhrana qarşı mübarizə üçün əlavə 11.5 milyard avro ayırmaq qərarı vermişdir.

BVF-nin iyun hesabatına əsasən, 2020-ci ildə **Yaponiya** iqtisadiyyatının 5.8% kiçiləcəyi gözlənilir ki, bu da Fondun aprel hesabatı ilə müqayisədə 0.6 faiz bəndi çoxdur. Ölkə üzrə işsizlik səviyyəsi 2020-ci ilin mart ayından 0.3 faiz bəndi artaraq iyun ayında 2.8%-ə yüksəlmişdir. May ayında ölkədə sənaye istehsalı indeksi aprel ayı ilə müqayisədə 8.9%, ötən ilin müvafiq ayı ilə müqayisədə isə 26.3% azalmışdır. Eyni zamanda, ölkənin turizm sektorunda əhəmiyyətli geriləmə müşahidə olunmuşdur. Belə ki, 2020-ci ilin may ayında ölkəyə gələn xarici turistlərin sayı ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 99.9% azalmışdır. 2020-ci ilin iyul ayında planlaşdırılan Tokio Olimpiya oyunlarının təxirə salınması turizm sektoruna əlavə olaraq mənfi təsir göstərmişdir. İkinci rübün sonuna doğru ölkədə karantin tədbirlərinin

tədricən aradan qaldırılması istehlakçı inamına müsbət təsir etmişdir. Bundan əlavə, ikinci rüb ərzində ölkənin aparıcı fond indeksi Nikkey 18.3% dəyər qazanmışdır. İqtisadiyyata dəstək məqsədilə Yaponiya Mərkəzi Bankı iyun ayının 16-da koronavirus kredit proqramının həcmi 75 trilyon yendən 110 trilyon yenə qaldırmaq qərarı almışdır. Bundan əlavə, Yaponiya hökumətinin may ayının 27-də elan etdiyi 117.1 trilyon yen miqdarında fiskal paketi biznes, ev təsərrüfatları, eyni zamanda səhiyyə sisteminə dəstək və yerli hökumətlərə transfer üçün nəzərdə tutulmuşdur.

BVF-nin iyun hesabatına əsasən **Birləşmiş Krallıqda** 2020-ci ildə ÜDM-in 10.2% kiçiləcəyi gözlənilir (aprel hesabatında 6.5% kiçilmə). Bu da iqtisadi artım statistikasının açıqlandığı 1955-ci ildən bəri müşahidə olunan ən aşağı göstəricidir. Qlobal iqtisadi şəraitin kəskin pisləşməsi Birləşmiş Krallığın ixracına tələbi azaltmış və qeyri-müəyyənliklər ölkədə investisiya qoyuluşuna mənfi təsir göstərmişdir. 2020-ci ilin ikinci rübündə

ölkədə işsizlik 3.9% təşkil etmişdir ki, bu da 4.2% olan gözləntiləri üstələmişdir. Pandemiya nəticəsində risklərin artması ilə ilin birinci yarısında ingilis funt sterlinqi dollara qarşı 6.7% ucuzlaşmışdır. Antiböhran tədbirləri çərçivəsində hökumət və mərkəzi bank geniş fiskal və monetar dəstək tədbirləri həyata keçirməyə davam etmişdir. Mərkəzi Bank faiz dərəcəsini 0.65% bəndi azaldaraq 0.75%-dən 0.1%-ə endirmiş, dövlət və qeyri-maliyyə korporativ istiqraz alışıların 200 milyard funt sterlinqə çatdırmışdır.

BVF-nin proqnozlarına görə pandemiyanın yaratdığı iqtisadi böhran nəticəsində 2020-ci ildə İEOÖ-də 3%-lik iqtisadi daralma gözlənilir (aprel hesabatında 1%-lik daralma). İnkişaf Etməkdə Olan Asiya ölkələrində 0.8%, İnkişaf Etməkdə Olan Avropa ölkələrində isə 5.8% səviyyəsində eniş gözlənilir. 2020-ci ildə Latin Amerikası və Karib hövzəsi ölkələrində 9.4%, Mərkəzi və Orta Asiya ölkələrində 4.7%, Sub-Saxara Afrika ölkələrində isə 3.2% səviyyəsində resessiya olacağı gözlənilir.

BVF-nin aprel hesabatında olduğu kimi iyun hesabatında da 2020-ci ildə **Çin** iqtisadiyyatı üzrə müsbət iqtisadi artım gözlənilir (1%). İkinci rüb ərzində ölkədə karantin tədbirlərinin aradan qaldırılması fonunda, bir sıra iqtisadi aktivlik göstəricilərində bərpa meyilləri müşahidə olunmuşdur. Belə ki, ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 2020-ci ilin ikinci rübündə ölkədə iqtisadi artım tempi 3.2% olmuşdur ki, bu da birinci rüblə müqayisədə 10 faiz bəndi çoxdur. Ölkədə sənaye məhsulu istehsalı ötən ayla müqayisədə 2020-ci ilin mart ayında 8.4% azalsa da, may ayında bu göstərici üzrə azalma tempi 2.8%-ə qədər enmişdir. Oxşar meyil əsas kapitala investisiya qoyuluşunda da müşahidə olunmuşdur. Ölkədə işsizlik iyununda 5.7% olmuşdur ki, bu da ötən ayla müqayisədə 0.2 faiz bəndi azdır. Bütün bunlara baxmayaraq, 2020-ci ilin ikinci rübündə ölkədə istehlakçı inam indeksi aşağı düşmüşdür ki, bu da insanların iqtisadi gözləntilərində hələ də qeyri-müəyyənliklərin olması ilə bağlı ola bilər. Pandemiya ilə bağlı iqtisadiyyata dəstək məqsədilə, 2020-ci ilin iyun ayında

Çin Xalq Bankı yerli bankların kiçik və orta bizneslərə vermiş olduğu təminatlı və ən azı 6 aylıq ödəmə müddəti olan kreditlərinin 40 faizini müvəqqəti olaraq almaq qərarını açıqladı.

BVF-nin iyun hesabatı 2020-ci ildə **Rusiyada** iqtisadi daralmanın 6.6% olacağını bildirir ki, bu da Fondun aprel gözləntisi ilə müqayisədə 1.1 faiz bəndi böyükdür. Rusiya İqtisadi İnkişaf Nazirliyinin qiymətləndirməsinə əsasən ölkədə iqtisadi artım tempi ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 2020-ci ilin aprel ayında -12.1%, may ayında isə -10.9% olmuşdur. Ölkədə işsizlik səviyyəsi iyun ayında 6.2%-ə yüksəlmişdir ki, bu da 2013-cü ilin mart ayından bəri ən yüksək göstəricidir. Ötən ayla müqayisədə 2020-ci ilin aprel ayında ölkədə sənaye məhsulu istehsalı aprel ayında 9.2%, may ayında isə 5.5% azalmışdır. Eyni zamanda, dövr ərzində istehlakçı inam indeksi azalmışdır. Bununla belə, ikinci rüb ərzində bir sıra ölkələrdə karantin rejiminin yumşaldılması və əsas istehsalçılar tərəfindən neft hasilatının azaldılması

nəticəsində neft qiymətlərində artımın ölkənin fiskal gəlirlərinə müsbət təsir edəcəyi gözlənilir. 2020-ci il iyun ayının 19-da Rusiya Mərkəzi Bankı pul siyasətini yumşaldaraq əsas faiz dərəcəsini 4.5%-ə endirmişdir. Eyni zamanda, Rusiya hökuməti 2021-ci ilin sonuna qədər işsizliyi azaltmaq və iqtisadi artım tempini artırmaq məqsədilə 5 trilyon rubl dəyərində İqtisadi Bərpa üçün Milli Plan hazırlamışdır.

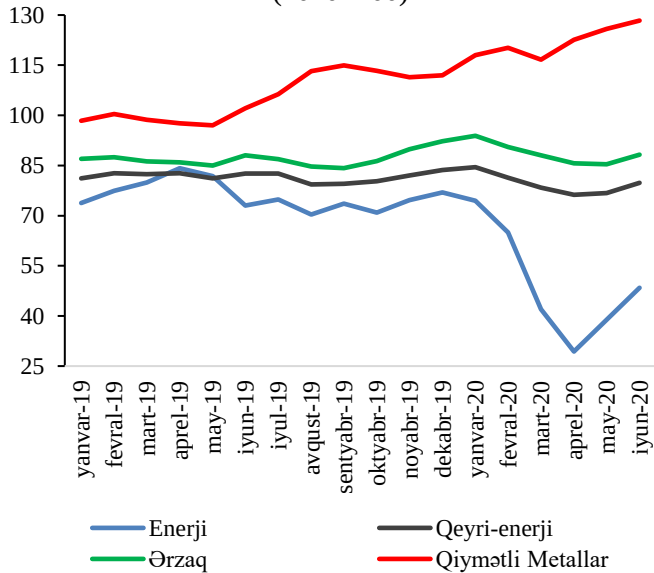
2020-ci il üzrə **Türkiyədə** 5% səviyyəsində resessiya gözlənilir. Qeyd edək ki, cari ilin ilk rübündə 4.5%-lik bir iqtisadi artım qeydə alınmışdır. İşsizliyin artması, sənaye məhsulu indeksinin azalmasına paralel şəkildə iyun ayında ölkədə inflyasiya yüksələrək 12.6% səviyyəsində qərarlaşmışdır. Pandemiya nəticəsində yaranan qeyri-müəyyənlik türk lirəsinin 6 ay ərzində 15.2% ucuzlaşmasına səbəb olmuşdur. Epidemiyanın makroiqtisadi təsirlərini azaltmaq və antiböhran tədbirləri çərçivəsində, Türkiyə Mərkəzi Bankı ilin əvvəlindən bəri faiz

dərəcəsini 12%-dən 8.25%-ə endirmiş, fiskal stimulyasiya paketi qəbul edilmişdir.

Resessiya və pandemiyanın müddəti ilə bağlı qeyri-müəyyənliklər özünü qlobal ticarət və investisiyalarda da göstərməkdədir. Belə ki, BVF-nin qiymətləndirmələrinə əsasən 2020-ci ildə qlobal ticarətin 11.9% azalacağı proqnozlaşdırılır. BMT-nin Ticarət və İnkişaf üzrə Agentliyinin (UNCTAD) “Dünya İnvestisiya Hesabatı”-a əsasən qlobal birbaşa xarici investisiyalar 2020-ci ildə 40%-ə qədər, 2021-ci ildə isə 5-10% aralığında azalacaq.

Əmtəə bazarları. 2020-ci ilin II rübündə dünya bazarında əmtəə qiymətləri artmışdır. Dünya Bankının (DB) Əmtəə Bazarları haqqında son məlumatlarına əsasən 2020-ci ilin ikinci rübündə enerji qiymətləri 15%, qeyri-enerji əmtəə qiymətləri 2.1%, ərzaq qiymətləri 0.2%, qiymətli metal qiymətləri isə 10% yüksəlmişdir. Qiymətli metallardan qızılın qiyməti 2020-ci II rübü ərzində 8.8% artmışdır.

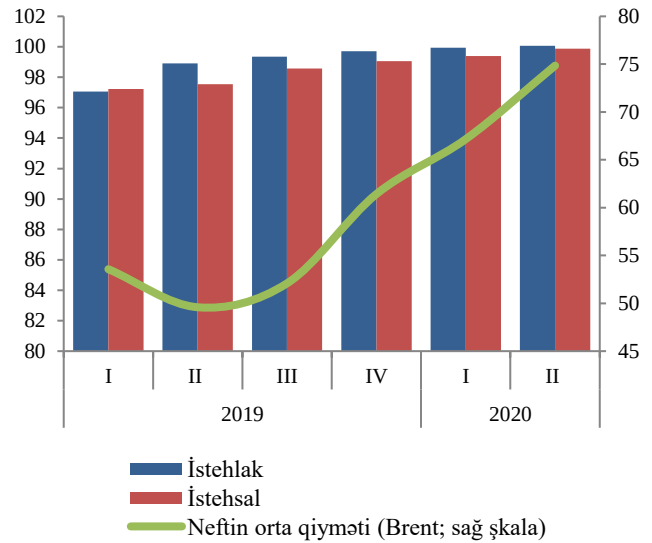
Qrafik 3. Əmtəə qiymətləri indeksi (2010=100)

Mənbə: Dünya Bankı

Enerji qiymətlərindəki dəyişkənlik əsasən neft və təbii qaz qiymətlərindən təsirlənmişdir. DB-nin əmtəə qiymətləri haqqında son məlumatlarına əsasən 2020-ci ilin aprel-iyun aylarında təbii qaz qiyməti indeksi 16.7% azalmışdır.

Qrafik 4. Dünya neft bazarı, milyon barrel/gün

Mənbə: Enerji İnformasiya Administrasiyası (EIA)

Dünya bazarında Brent markalı neftin 2020-ci ilin II rübü ərzində hər bareli üçün orta qiyməti 33.3 ABŞ dolları səviyyəsində olmuşdur ki, bu da 2020-ci ilin I rübünün orta qiymətindən 34.8% aşağıdır. Ümumilikdə I yarımillik üzrə orta qiymət 41.7 ABŞ dolları təşkil etmişdir. Qlobal tələbin COVID-19 pandemiyası səbəbindən kəskin azalması və hasilatın tələbə nisbətən yüksək qalması neft qiymətlərindəki azalmanın əsas səbəbləridir. Beynəlxalq Enerji Agentliyinin “Neft Bazarı” hesabatının iyul buraxılışına əsasən neftə olan tələbin 2020-ci il ərzində 8.1 mln. barrel/gün azalacağı proqnozlaşdırılır. Bu aprel

proqnozuna nisbətə 1.2 mln. barel/gün azdır.

Risiklər. Pandemiyanın qlobal iqtisadi aktivliyə təsiri davam etməkdədir. Dünya Bankının 2020-ci ilin iyun ayında dərc edilmiş “Qlobal İqtisadi Perspektivlər” hesabatına əsasən, pandemiya səbəbindən qlobal iqtisadiyyatla bağlı qeyri-müəyyənliklər kifayət qədər yüksəkdir. Belə ki, ölkələrdə iqtisadi və maliyyə risklərinin yüksəlməsi nəticəsində borc faizlərində daha ciddi artımlar müşahidə oluna bilər. Borclanmanın və faizlərin tarixi piklərdə olduğunu nəzərə alsaq, müxtəlif iqtisadiyyatlarda borc öhdəliklərinin yerinə yetirilməməsi nəticəsində maliyyə böhranı müşahidə oluna bilər.

Mərkəzi bankların kəskin şəkildə faiz dərəcələrini aşağı salması və qeyri-ənənəvi pul siyasəti alətlərindən istifadə etmələrinə baxmayaraq, qlobal maliyyə bazarlarındakı stress uzun müddət davam edə və İEOÖ-dən kütləvi kapital qaçışlarına səbəb ola bilər.

BVF-nin 2020-ci ilin iyun yenilənmiş “Qlobal İqtisadi İcmal” hesabatında qeyd olduğunu kimi ABŞ və Çin arasında yenidən yaranan iqtisadi və siyasi gərginlik pandemiyanın yaratdığı riskləri bir qədər də artırmaqdadır. Bundan əlavə, qlobal iqtisadiyyatda aşağı inflyasiya və yüksək borclanma səviyyəsinə baxmayaraq davam etməkdə olan zəif məcmu tələb deflyasiyaya və borc imkanlarında ciddi çətinliklərə səbəb ola bilər.

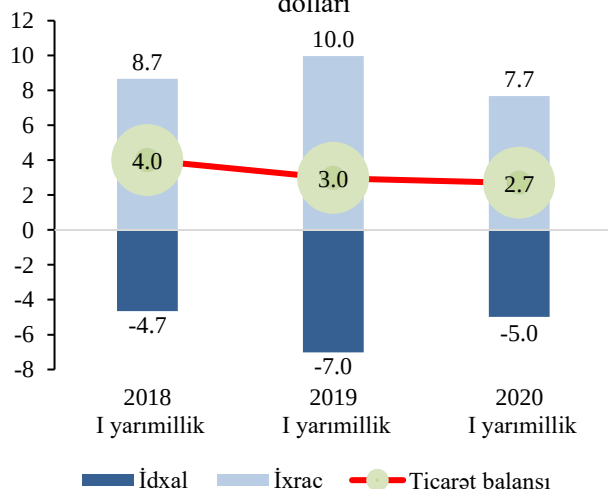
Qlobal iqtisadiyyatda kəskin yavaşlama və sərt karantin rejiminin tətbiqi qlobal işsizlik səviyyəsini artırmaqda davam edir. Əksər ölkələr üzrə hələ də davam edən sosial təcrid tədbirləri, tələbin daralması, istehsal zəncirinin qırılması və digər sosial-iqtisadi səbəblərə görə orta və aşağı gəlirli ölkələr pandemiya ilə yanaşı yoxsulluğun artması riski ilə də qarşı-qarşıyadır. BMT-nin Dünya Ərzaq Proqramının iyun proqnozuna əsasən aclıq həddində olan insanların sayı 2020-ci ilin sonunda 270 milyona çata bilər ki, bu da ötən illə müqayisədə 82% çoxdur.

1.2 Azərbaycan iqtisadiyyatının xarici sektoru üzrə proseslər

2020-ci ilin I yarısında Azərbaycanın xarici iqtisadi mövqeyi Covid-19 pandemiyası və başlıca ixrac məhsullarının qiymətlərinin dəyişiminin təsirləri altında formalaşmışdır.

Dövlət Gömrük Komitəsinin (DGK) məlumatlarına əsasən 2020-ci ilin I yarısında xarici ticarət dövriyyəsi 12.7 mlrd. ABŞ dolları təşkil etmişdir ki, bunun da 7.7 mlrd. ABŞ dolları (və ya 60.6%-i) ixracın, 5 mlrd. ABŞ dolları (və ya 39.4%-i) isə idxalın payına düşmüşdür. Xarici ticarət balansında 2.7 mlrd. ABŞ dolları məbləğində müsbət saldo əmələ gəlmişdir.

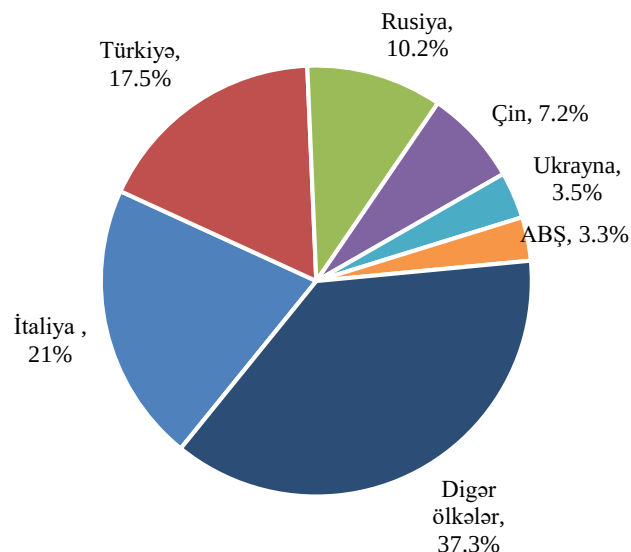
Qrafik 5. Ticarət balansı, mlrd. ABŞ dolları

Mənbə: DGK

Dövr ərzində 167 ölkə ilə ticarət əməliyyatları həyata keçirilmişdir.

Qrafik 6. Ticarət dövriyyəsində əsas ölkələr, 2020 I yarımillik, %-lə

Mənbə: DGK

Ticarət dövriyyəsinin yarından çoxu İtaliya, Türkiyə, Rusiya, Çin, Ukrayna və ABŞ kimi ölkələrin payına düşmüşdür. Əvvəlki dövrlərdə olduğu kimi ticarət dövriyyəsində ən yüksək pay İtaliyaya məxsus olmuşdur.

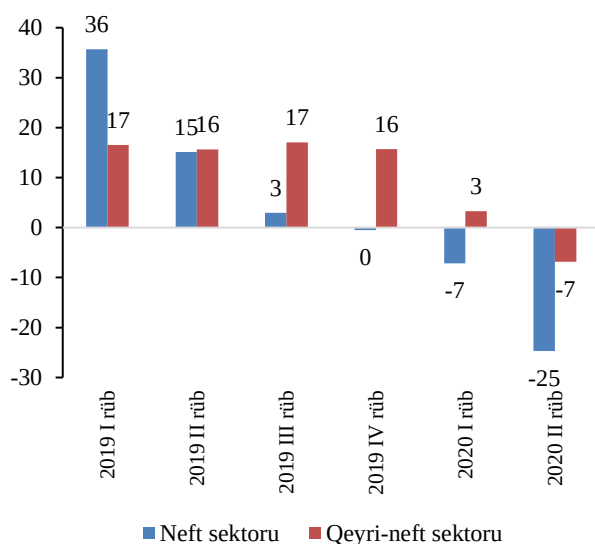
Cari ilin ilk yarısında İtaliya ilə ticarət dövriyyəsinin ümumi dövriyyədə payı ötən ilin müvafiq dövrünə nəzərən 3.5 faiz bəndi artaraq 21% təşkil etmişdir. Türkiyə ilə ticarət dövriyyəsinin ümumi dövriyyədə payı 6.2 faiz bəndi artaraq 17.5%, Rusiya ilə 2.1 faiz bəndi artaraq

10.2%, Ukrayna ilə 1.1 faiz bəndi artaraq 3.5%, ABŞ ilə 0.8 faiz bəndi artaraq 3.3% olmuşdur. Çin ilə ticarət dövriyyəsinin ümumi dövriyyədə payı isə 0.3 faiz bəndi azalaraq 7.2% təşkil etmişdir.

Hesabat dövründə ixrac 23%, qeyri-neft ixracı isə 6.8% azalmışdır. İxracın dəyəri xam neft üzrə 30.4%, neft məhsulları üzrə 37.6% azalmış, təbii qaz üzrə isə 20.3% artmışdır.

Ötən ilin eyni dövrü ilə müqayisədə neft ixracı I rübdə 7%, II rübdə 25% azalmışdır. Qeyri-neft ixracı isə müvafiq olaraq I rübdə 3% artdığı halda, II rübdə 7% azalmışdır.

Qrafik 7. İxracın artım tempi, ö.i.m.d.n %-lə

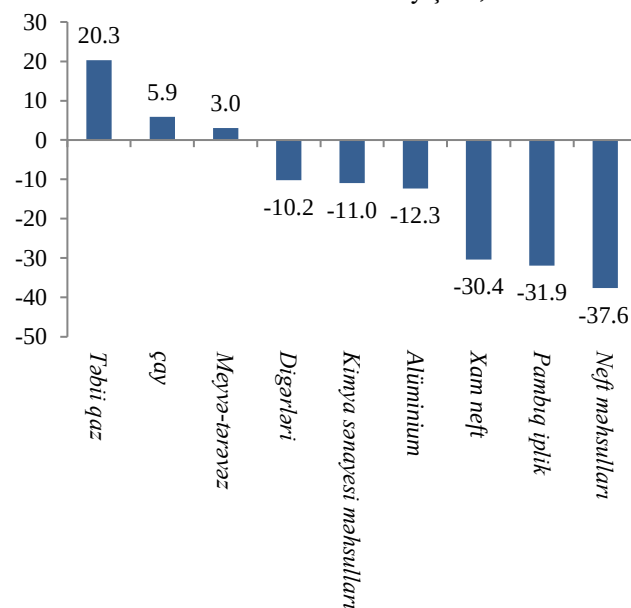

Mənbə: DGK

İxracda əsas tərəfdaşlar İtaliya (32%), Türkiyə (19.2%), Rusiya (5%), İsrail (4.3%), Hindistan (3.7%), Yunanıstan (3.2%) kimi ölkələr olmuşdur.

Dövr ərzində qeyri-neft sektoru üzrə ixracı artan əsas məhsullar çay və meyvə-tərəvəz olmuşdur. Belə ki, ixracın dəyəri çay üzrə 5.9%, meyvə-tərəvəz üzrə isə 3% artmışdır.

Qrafik 8. 2020-ci ilin I yarımilliyində bəzi məhsullar üzrə ixracın dəyişimi, %-lə

Mənbə: DGK

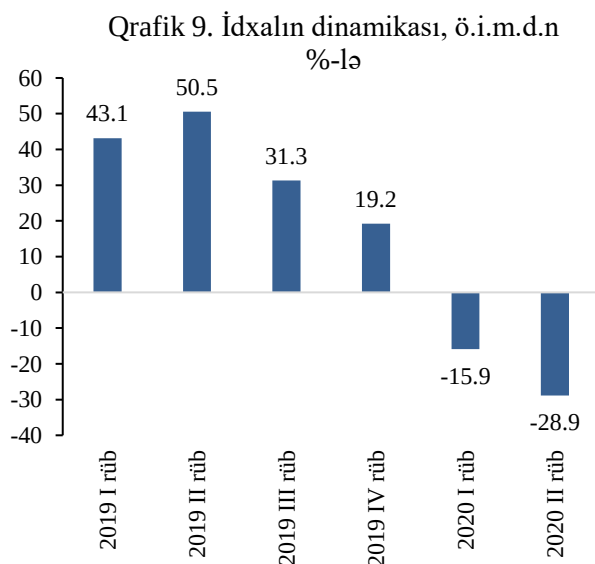
Qeyri-neft sektoru üzrə ixracda əsas tərəfdaşlar Rusiya (370.3 mln), Türkiyə (177.2 mln.dollar), İsveçrə (96.1 mln.dollar), Gürcüstan (76.7 mln.dollar)

və Çin (28.3 mln.dollar) kimi ölkələr olmuşdur.

Özündən əvvəlki ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 2020-ci ilin 6 ayında Rusiyaya qeyri-neft ixracı 4.3%, İsveçrəyə 30.7% və Çinə 65.5% artmışdır.

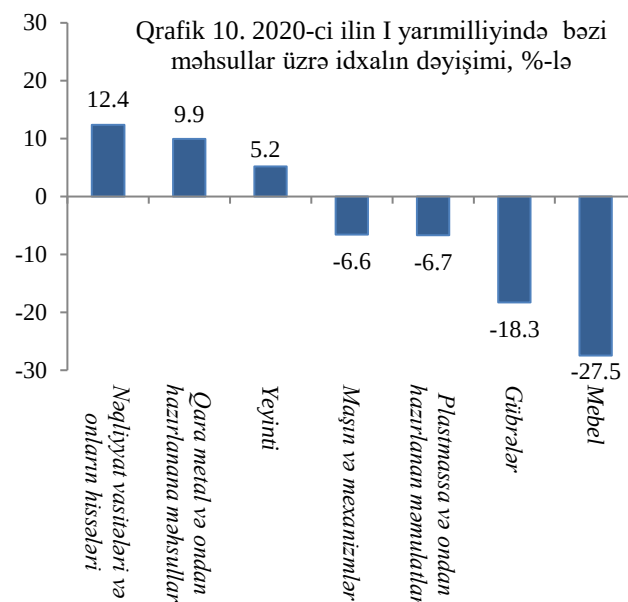
2020-ci ilin I yarımiliyində əmtəə idxalı 28.9% azalmışdır. O cümlədən, dövlət sektoru üzrə əmtəə idxalı 3.4 dəfə azalaraq 0.8 mlrd. ABŞ dolları, özəl sektor üzrə 2.2% azalaraq 3.7 mlrd. ABŞ dolları, fiziki şəxslər üzrə isə 10.7% artaraq 0.4 mlrd. ABŞ dolları olmuşdur.

Ötən ilin eyni dövrü ilə müqayisədə idxalın azalma tempi II rübdə daha yüksək olmuşdur.

Mənbə: DGK

Dövr ərzində idxal nəqliyyat vasitələri və onların hissələri üzrə 12.4%, qara metallar və onlardan hazırlanan məmulatlar üzrə 9.9%, yeyinti məhsulları üzrə 5.2% artmış, mebel üzrə 27.5%, gübrələr üzrə 18.3%, plastmassa və onlardan hazırlanan məmulatlar üzrə 6.7%, maşın və mexanizmlər üzrə isə 6.6%, azalmışdır.

Mənbə: DGK

İdxal olunmuş məhsulların 18.3%-i Rusiya, 14.8%-i Türkiyə, 13.3%-i Çin, 8.1%-i ABŞ, 5.3%-i Almaniya, 4.3%-i Ukrayna və 4.1%-i İtaliya kimi ölkələrinin payına düşmüşdür.

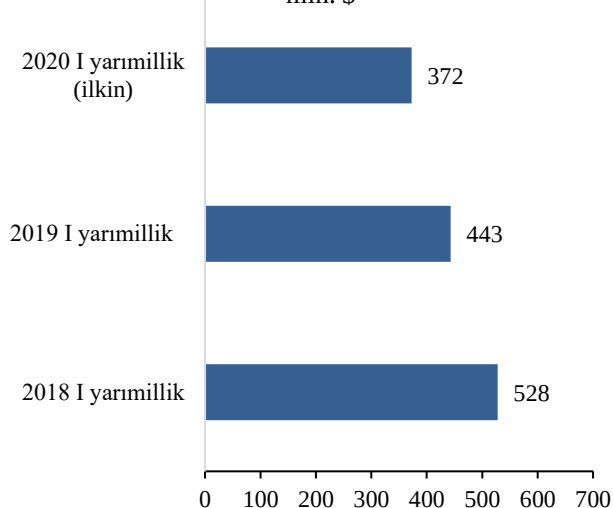
Hesabat dövründə COVID-19 pandemiyası ilə bağlı yaranmış vəziyyət

digər ölkələrdə olduğu kimi, Azərbaycanda da xidmət sektoruna təsirsiz ötürməmişdir. Belə ki, Dövlət Sərhəd Xidmətinin məlumatlarına əsasən 2020-ci ilin 6 ayında Azərbaycana dünyanın 152 ölkəsindən 590.1 min və ya əvvəlki ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 2.4 dəfə az turist gəlmişdir. Ölkəyə gələn turistlərin 29.7%-i Rusiya, 26.7%-i Gürcüstan, 14.5%-i Türkiyə, 7%-i İran, 2.1%-i Hindistan və Ukrayna kimi ölkələrin vətəndaşları olmuşdur.

2020-ci ilin ilk yarımilliyində “Azərkosmos” ASC tərəfindən dünyanın 27 ölkəsinə xidmət (peyk telekommunikasiya xidmətləri və optik peyk xidmətləri) ixrac edilmişdir. “Azərkosmos” ASC xidmət ixracından əldə etdiyi gəlirlər ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 16% artaraq 21.5 mln. dollar təşkil etmişdir¹.

İlkin rəqəmlərə əsasən 2020-ci ilin I yarımilliyində ölkəyə daxil olan pul baratları 372 mln. ABŞ dolları olmuşdur.

Qrafik 11. Ölkəyə daxil olan pul baratları, mln. \$

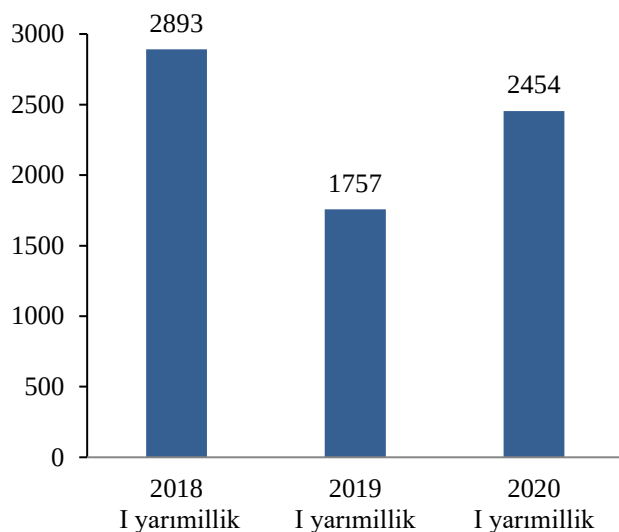

Mənbə: AMB

Hesabat dövründə də ölkədə xarici müəssisə və təşkilatlar tərəfindən əsas kapitalla investisiya axınları davam etmişdir. DSK-nın məlumatına görə xarici mənbələrdən əsas kapitalla yönəldilmiş investisiyaların həcmi 2020-ci ilin I yarımilliyində 2.5 mlrd. manat ekvivalentində olmuşdur ki, bu da əsas kapitalla yönəldilmiş ümumi investisiyaların 41.2%-ni təşkil edir.

¹ <http://www.iqtisadiislahat.org>

Qrafik 12. Xarici mənbələrdən əsas kapitala investisiya qoyuluşları, mln. manat

Mənbə: AMB

Xarici ölkələr və beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən əsas kapitala yönəldilmiş vəsaitin çox hissəsi Birləşmiş Krallıq, Türkiyə, Rusiya, İran, ABŞ, Yaponiya, Malaziya, İsveçrə və Norveç sərmayədarlarına məxsus olmuşdur.

Hesabat dövründə ölkənin strateji valyuta ehtiyatları beynəlxalq qəbul edilmiş kifayətlilik normalarını üstələməkdə davam etmişdir. 2020-ci ilin I yarımilliyinin sonuna ölkənin strateji valyuta ehtiyatları 37 aylıq mal və xidmət idxalına kifayət etmişdir (2020-ci ilin I rübü üzrə mal və xidmət idxalı

götürülməklə). Strateji ehtiyatlar manatla pul kütləsini (M2) 5 dəfə üstələmişdir (01.07.2020 tarixinə olan M2 pul aqreqatı götürülməklə).

II. AZƏRBAYCANDA MAKROİQTİSADI PROSESLƏR

2.1. Məcmu daxili tələb

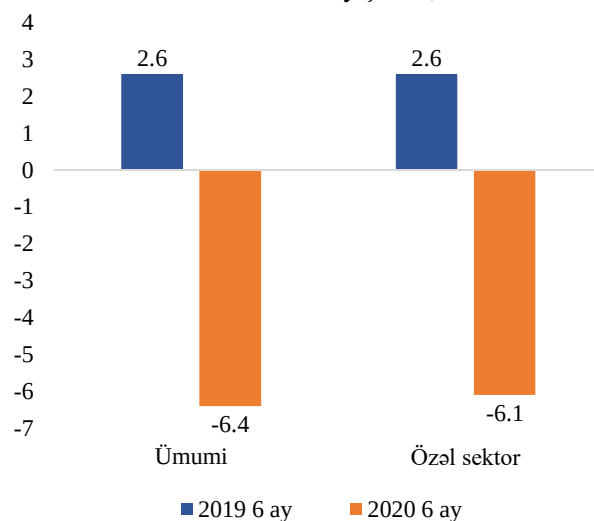
2020-ci ilin yanvar-iyun aylarında Covid-19 pandemiyanın təsiri ilə daxili tələb göstəriciləri üzrə azalma qeydə alınmışdır.

İstehlak xərcləri. 2020-ci ilin 6 ayında istehlak xərclərinin komponentlərində azalma müşahidə edilmişdir.

Cari ilin birinci yarısında istehlakçıların tələbatlarının ödənilməsi məqsədilə bazarda satılmış əmtəə və xidmətlərin həcmi ötən ilin eyni dövrü ilə müqayisədə real ifadədə 6.4% azalaraq 22 mlrd. manat olmuşdur.

Dövr ərzində hər bir istehlakçı orta hesabla ayda 367.5 manatlıq və ya 2019-cu ilin eyni dövrü ilə müqayisədə 4.4% az əmtəə və ödənişli xidmətlərdən istifadə etmişdir.

Qrafik 13. İstehlak bazarında satışların həcmnin real dəyişməsi, %-lə

Mənbə: DSK

Hesabat dövründə pərakəndə ticarət dövriyyəsinin həcmi ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 1.9% azalaraq 18.2 mlrd. manat olmuşdur. Ərzaq məhsulları üzrə pərakəndə əmtəə dövriyyəsi 3.1% artmış, qeyri-ərzaq məhsulları üzrə dövriyyə isə 6.9% azalmışdır.

2020-ci ilin yanvar-iyun aylarında istehlakçıların pərakəndə ticarət şəbəkələrində xərclədiyi vəsaitin 53.3%-i qida məhsulları, içkilər və tütün məmulatlarının alınmasına sərf edilmişdir. Bu istiqamət üzrə xərclər ötən ilin eyni dövrü ilə müqayisədə 3.1% artmışdır. Sərf olunan xərclər toxuculuq məhsulları, geyim və ayaqqabı üzrə 19.4%, elektrik

malları və mebel üzrə 5.9%, digər qeyri-ərzaq malları üzrə isə 0.5% azalmışdır. Əczaçılıq və tibbi mallara sərf olunan xərclər isə 34.5% artmışdır.

Cədvəl 1. Ticarət şəbəkələrində xərc istiqamətlərinin payı, %-lə

Xərc istiqaməti	Xüsusi çəki, %-lə	
	2019, 6 ay	2020, 6 ay
<i>Qida məhsulları, içkilər və bütün məmulatları</i>	49.8	53.3
<i>Toxuculuq malları, geyim və ayaqqabılar</i>	18	14.7
<i>Elektrik malları və mebel</i>	5.9	5.5
<i>Kompyuterlər, telekommunikasiya avadanlıqları və digər məmulatlar</i>	0.8	0.8
<i>Əczaçılıq və tibbi mallar</i>	1.3	1.7
<i>Avtomobil yanacağı</i>	5.5	5.4
<i>Digər qeyri-ərzaq malları</i>	18.7	18.6

Mənbə: DSK

Dövr ərzində hər bir istehlakçı fərdi istehlak məqsədi ilə pərakəndə ticarət müəssisələrində qida məhsulları, içkilər və bütün məmulatları üçün orta hesabla ayda 162.8 manat, qeyri-ərzaq malları üçün isə 142.5 manat vəsait sərf etmişdir.

Cari ilin 6 ayında ötən ilin eyni dövrünə nəzərən ictimai iaşə dövriyyəsi 45.6% azalmışdır. Özəl sektorda ictimai

iaşə dövriyyəsinin təxminən 45.3%-i müəssisələrin, 54.7%-i isə bu sahədə sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan fiziki şəxslərin payına düşmüşdür. Həmçinin dövr ərzində əhaliyə göstərilən pullu xidmətlərin dəyəri real ifadədə 19.2% azalaraq 3.3 mlrd. manat olmuşdur. Adambaşına düşən pullu xidmət istehlakı ötən ilin eyni dövrünə nəzərən nominal ifadədə 78.7 manat azalmışdır.

Hesabat dövründə əhalinin nominal gəlirlərinin dinamikası istehlakın dinamikasına təsir edən əsas amillərən biri olmuşdur. Belə ki, 2020-ci ilin yanvar-iyun aylarında əhalinin pul gəlirləri nominal olaraq 0.6% artmış və 27.4 mlrd. manat təşkil etmişdir. Adambaşına düşən pul gəlirləri 0.2% azalaraq 2749.7 manat olmuşdur. Əhalinin sərəncamında qalan gəlirlər isə 0.9% azalaraq 24.7 mlrd. manat təşkil etmişdir.

Dövr ərzində iqtisadiyyatda muzdlı çalışan işçilərin nominal orta aylıq əməkhaqqı 23% artaraq 720 manat təşkil etmişdir. Dövlət müəssisələrində çalışan işçilərin əməkhaqqı 627 manat (ö.i.m.d.n.

31% artım), özəl müəssisələrdə çalışanların isə 839.8 manat (ö.i.m.d.n. 16% artım) olmuşdur.

İstehlak tələbinin komponentlərindən biri olan ev təsərrüfatları üzrə kredit portfelinin həcmi ilin əvvəlindən bəri 6.3% azalaraq hesabat dövrünün sonuna 7.2 mlrd. manat olmuşdur.

Koronavirus pandemiyası səbəbindən iqtisadi aktivliyin daralması istehlakçı davranışı göstəricilərinə də öz təsirini göstərmişdir. 2020-ci ilin iyun ayında keçirilmiş “Ev təsərrüfatlarının maliyyə davranışları və niyyətləri” sorğusunun nəticələri əsasında hesablanmış İstehlakçı İnamı İndeksi özündən əvvəlki rübə nəzərən əhəmiyyətli azalmışdır. Qeyd edək ki, bu göstərici müxtəlif gəlir səviyyəsinə malik ev təsərrüfatları arasında “Ailənin maliyyə vəziyyəti gözləntisi”, “Ölkənin iqtisadi vəziyyətinə dair gözlənti”, “Pul yığımı ehtimalı” və “İşsizlik gözləntiləri”nə dair sorğulara əsaslanır. II rübdə İstehlakçı

İnamı İndeksinin azalması, əsasən ölkənin və ailənin maliyyə vəziyyətinə dair gözləntilərin və pul yığımı ehtimalının pisləşməsi ilə əlaqədar olmuşdur.

Hökumətin xərcləri. 2020-ci ilin I yarısında da dövlət xərcləri daxili tələbin dəstəklənməsində əhəmiyyətli rol oynamışdır. Dövr ərzində dövlət büdcəsinin xərcləri 11.7 mlrd. manat təşkil etmişdir ki, bu da əvvəlki ilin müvafiq dövrünə nəzərən 7.1% çoxdur.

İqtisadi təsnifata uyğun olaraq cari ilin ilk altı ayında dövlət büdcəsi xərclərinin 42.5%-i və ya 4984.4 mln. manatı sosial yönümlü xərclərin (əməyin ödənişi fondu, təqaüd və sosial müavinətlər, dərman və ərzaq xərcləri) maliyyələşdirilməsinə yönəldilmişdir ki, bu da ötən ilin eyni dövrü ilə müqayisədə 26.1%-i və ya 1030.7 mln. manat çoxdur.²

İnvestisiya xərcləri. 2020-ci ilin yanvar-iyun aylarında ölkə iqtisadiyyatına investisiya qoyuluşu 5.9 mlrd. manat təşkil

² <http://www.maliyye.gov.az>

etmişdir. Qeyri-neft sektoruna 3.2 mlrd. manat həcmində vəsait yönəldilmişdir. Cəmi investisiya qoyuluşlarının 39.7%-i dövlət, 60.3%-i isə özəl sektorun payına düşmüşdür.

Əsas kapitalla yönəldilmiş investisiyaların 58.8%-i daxili mənbələr, 41.2%-i isə xarici mənbələr hesabına formalaşmışdır.

Cədvəl 2. İnvestisiya mənbələri, %-lə

	2019, 6 ay	2020, 6 ay
<i>Müəssisə və təşkilatların vəsaitləri</i>	56.7	61.6
<i>Bank kreditləri</i>	6.8	5.4
<i>Büdcə vəsaitləri</i>	27.7	22.2
<i>Büdcədən kənar fondların vəsaitləri</i>	1.4	2.4
<i>Əhəlinin şəxsi vəsaiti</i>	7	6.2
<i>Sair vəsaitlər</i>	0.4	2.2

Mənbə: DSK

Hesabat dövründə əsas kapitalla yönəldilmiş sərmayənin ümumi həcmində müəssisə və təşkilatların vəsaitləri (61.6%) üstünlük təşkil etmişdir.

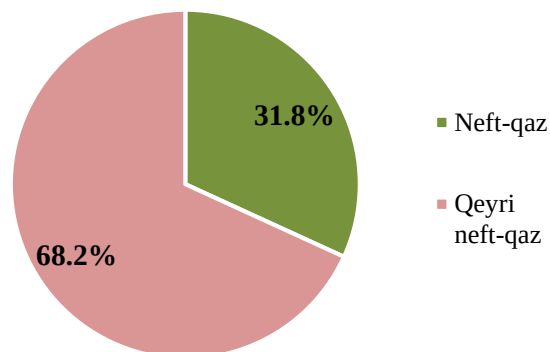
2.2. Məcmu təklif və məşğulluq

2020-ci ilin I rübünün son ayından etibarən özünü göstərməyə başlayan pandemiyanın neqativ təsirləri nəticəsində iqtisadi artım tempinin aşağı düşməsi meyili II rübdə də davam etmişdir.

İqtisadi artım. DSK-nın məlumatına əsasən 2020-ci ilin I yarısında ÜDM ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə real ifadədə 2.7% azalmış və nominal olaraq 33.8 mlrd. manat təşkil etmişdir. Adambaşına düşən ÜDM-in həcmi 3393.7 manat olmuşdur.

İqtisadiyyatın neft-qaz sektorunda əlavə dəyər 2.9% azalmışdır. Hesabat dövründə 17.8 milyon ton əmtəəlik xam neft, 13.8 milyard kub metr əmtəəlik təbii qaz hasil olunmuşdur. Ötən ilin eyni dövrü ilə müqayisədə müvafiq olaraq neft hasilatı 4.9 faiz azalmış, qaz hasilatı isə 14.9 faiz artmışdır.

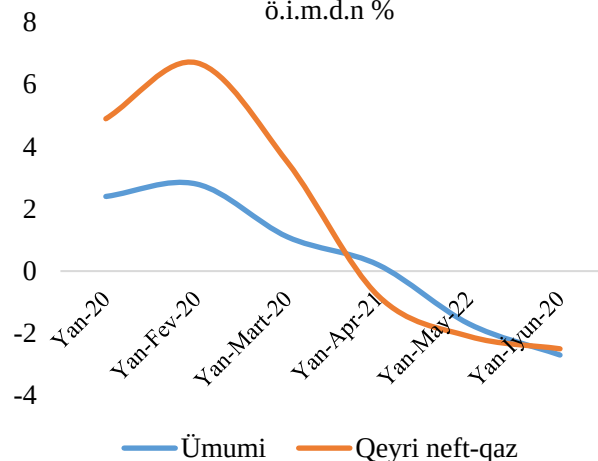
Qrafik 14. Əlavə dəyərin sektorlar üzrə bölgüsü, %-lə

Mənbə: DSK

Qeyri neft-qaz sektorunda 2020-ci ilin yanvar-iyun aylarında yaradılan əlavə dəyər 2019-cu ilin müvafiq dövrünə nisbətən real ifadədə 2.5% azalmış və nominal olaraq 23 milyard manat təşkil etmişdir.

Qrafik 15. I yarımil üzrə iqtisadi artım, ö.i.m.d.n %

Mənbə: DSK

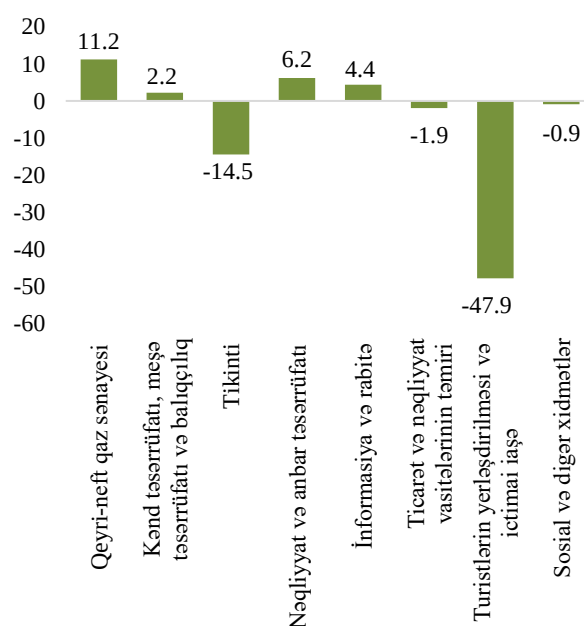
İlin birinci yarısının yekunu üzrə həm neft, həm də qeyri-neft iqtisadi artım

tempinin ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə azalması COVID-19 pandemiyasının təsirləri ilə əlaqədar olmuşdur.

Əvvəlki ilin yanvar-iyun ayları ilə müqayisədə qeyri-neft-qaz sənayesində 11.2% artım müşahidə olunmuşdur. Məhsul buraxılışı qeyri-neft sənayesinin bütün məmulatlarının istehsalı sektorunda 16.3%, geyim istehsalında 6.8%, kimya sənayesində 20.5%, avtomobil, qoşqu və yarımqoşquların istehsalında 96.1%, kağız və karton istehsalında 21.3%, metallurgiya sənayesində 2.2 dəfə, əczaçılıq məhsullarının istehsalında isə 4.6 dəfə artım nümayiş etdirmişdir. Əczaçılıq məhsullarının istehsalında olan böyük artımın əsas səbəbi pandemiya ilə əlaqədar bu mallara artan tələb və yerli istehsal müəssisələrinin yaradılması olmuşdur. Ümumilikdə sənayedə ötən ilin eyni dövrü ilə müqayisədə aralıq istehlak məhsullarının istehsalı 28.5% artmış, istehsal vasitələrinin istehsalı 14.4%, enerji məhsullarının istehsalı isə 2.3% azalmışdır.

2019-cu ilin yanvar-iyun ayları ilə müqayisədə kənd təsərrüfatının istehsalı 2.2%, o cümlədən heyvandarlıq məhsulları üzrə 3.2%, bitkiçilik məhsulları üzrə isə 1.1% artmışdır.

Qrafik 16. 2020-ci ilin yanvar-iyun aylarında sahələr üzrə yaradılan əlavə dəyərin artımı, ö.i.m.d.n., %

Mənbə: DSK

Mərkəzi Bank tərəfindən real sektorun monitorinqi üzrə aparılan sorğunun nəticələrinə əsasən pandemiyanın mənfi təsirləri səbəbiylə bütün sahələrdə Biznes İnam İndeksi (Bİİ) I yarımilliyn son 2 ayında mənfi zonaya düşmüşdür. Bununla belə bu zaman kəsiyində sahələr üzrə müxtəlif sektorlarda

fərqli aktivlik göstəriciləri müşahidə olunmuşdur. Belə ki, sənayenin ərzaq məhsullarının və içkilərin istehsalı sahəsi üzrə Bİİ yarımilliyin bütün ayları üzrə artan dinamika nümayiş etdirmiş, kimya sənayesi, digər qeyri-metal mineral məhsullar istehsalı və metallurgiya isə son 2 ayda müsbət artım trendinə keçmişdir.

Yanvar-iyun ayları ərzində ticarət üzrə Bİİ-nin ilk 2 aydakı pozitiv dinamikası pandemiya ilə əlaqədar növbəti 4 ayda enişlə əvəzlənmişdir. Ticarətin avtomobil, mebel, təsərrüfat malları və elektrik məişət avadanlıqları sahələrində yarımilin ilk 2 ayındakı iqtisadi aktivlik göstəriciləri müsbət olsa da, mart, aprel, may və iyun aylarında kəskin eniş müşahidə edilmişdir.

Xidmət sahəsi isə Bİİ üzrə ilk 2 ay ərzində artsa da, sonradan azalmağa başlamış, may və iyun aylarında mənfi zonaya düşmüşdür. Sahənin kommunikasiya və nəqliyyat sahələri müsbət zonada qalsa da, səhiyyə, turizm və otelçilik, poçt xidmətləri üzrə Bİİ neqativ zonada qalmaqda davam edir. RSM

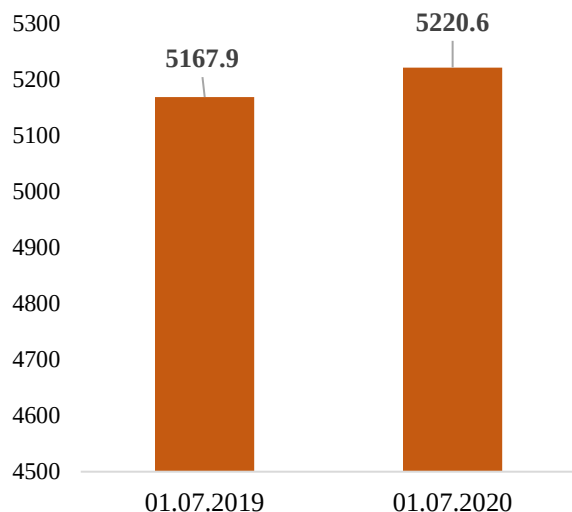
nəticələrinə görə xidmət sahəsi pandemiya dan ən çox əziyyət çəkən sektorlardan biri olmuşdur.

Tikinti sektoru üzrə Bİİ II rübün bütün ayları üzrə mənfi zonada qərarlaşsa da, 2020-ci ilin əvvəlinə nəzərən yaxşılaşmışdır.

Məşğulluq. 2020-ci ilin iyun ayının sonuna ölkədə iqtisadi fəal əhəlinin sayı 5220.6 min nəfər təşkil etmişdir ki, bu da ötən ilin eyni dövrü ilə müqayisədə 52.7 min nəfər çoxdur. Məşğul əhəlinin sayı isə 4883.1 min nəfər təşkil etmişdir ki, bu da ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 32.1 min nəfər azdır.

DSK-nın məlumatına görə, muzzla çalışan işçilərin sayı 2020-ci ilin 1 iyul tarixinə ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 5% artaraq 1695.1 min nəfər olmuşdur. O cümlədən iqtisadiyyatın dövlət sektorunda işləyənlərin sayı 930 min nəfər, qeyri-dövlət sektorunda isə 751.7 min nəfər təşkil etmişdir. Habelə, neft-qaz sektorunda 33.9 min nəfər, qeyri neft-qaz sektorunda isə 1647.8 min nəfər çalışmışdır.

Qrafik 17. İqtisadi fəal əhalinin sayı,
dövrün sonuna, min nəfərlə

Mənbə: DSK

Müəssisə və təşkilatlarda muzzla çalışan işçilərin 24%-i məhsul istehsalı sahələrində, o cümlədən, 7.3%-i emal sənayesi, 7.8%-i tikinti, 3.4%-i kənd təsərrüfatı, meşə təsərrüfatı və balıqçılıq sahələrində, 2%-i mədənçıxarma, 1.7%-i su təchizatı və tullantıların təmizlənməsi və emalı sənayesində fəaliyyət göstərirlər.

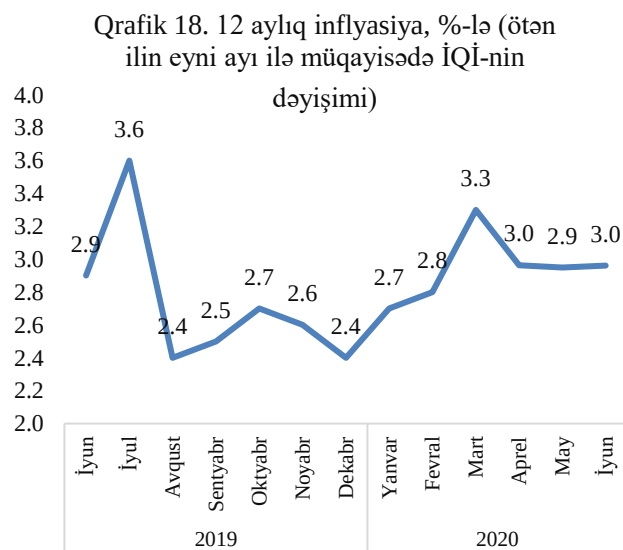
DSK-nın məlumatına görə 1 işçiye düşən orta aylıq işlənmiş saatların miqdarı 2019-cu ilin yekunu üzrə 151.8 saat, 2020-ci ilin 6 ayının yekunu üzrə isə 131.4 saat olmuşdur.

2.3. İnflyasiya

2020-ci ilin I yarımiliyində inflyasiya elan edilmiş illik hədəf diapazonunun mərkəzindən aşağıda qalmışdır.

İstehlak Qiymətləri İndeksi (İQİ).

DSK-nın məlumatları əsasında aparılmış hesablamalara görə 2020-ci ilin iyununda 12 aylıq inflyasiya 3% (2020-ci ilin iyun ayı 2019-cu ilin iyun ayına nəzərən) təşkil etmişdir ki, bu da Mərkəzi Bankın elan etdiyi hədəf ($4 \pm 2\%$) dəhlizinin mərkəzindən aşağıdır.³

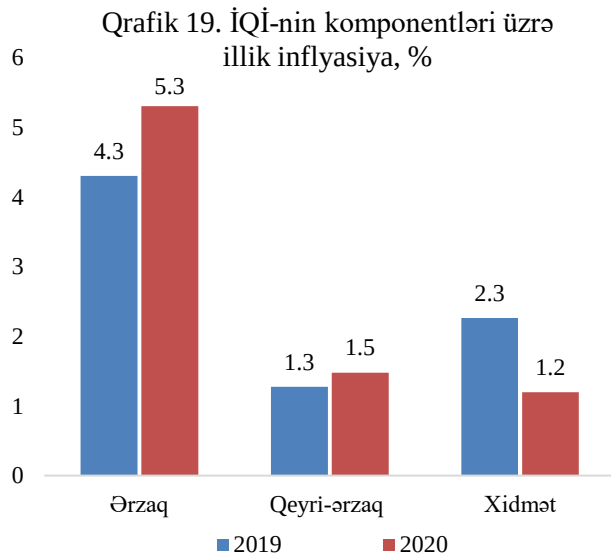

Mənbə: DSK

³ DSK-nın məlumatlarına əsasən orta illik inflyasiya 3% təşkil etmişdir.

İstehlak səbəbində əhəmiyyətli çəkiyə malik ərzaq məhsulları üzrə qiymət indeksi illik əsasda 5.3% artmışdır. İnflyasiyanın digər komponentləri olan qeyri-ərzaq məhsulları və xidmətlər üzrə illik bahalaşma templəri isə (müvafiq olaraq 1.5% və 1.2%) hədəf diapazonunun mərkəzindən əhəmiyyətli aşağıda qalır. Qeyri-ərzaq malları üzrə inflyasiyanın aşağı səviyyəsi başlıca olaraq pandemiya dövründə tələbin azalması ilə izah edilir. İnzibati qiymətlərin sabitliyi də qeyri-ərzaq və xidmət inflyasiyasının aşağı tempini şərtləndirən əsas amillərdəndir.

İllik inflyasiyanın dəyişiminə 2.3 faiz bəndi ərzaq, 0.3 faiz bəndi qeyri-ərzaq, 0.4 faiz bəndi isə xidmətlərin qiymət dəyişimi töhvə vermişdir.

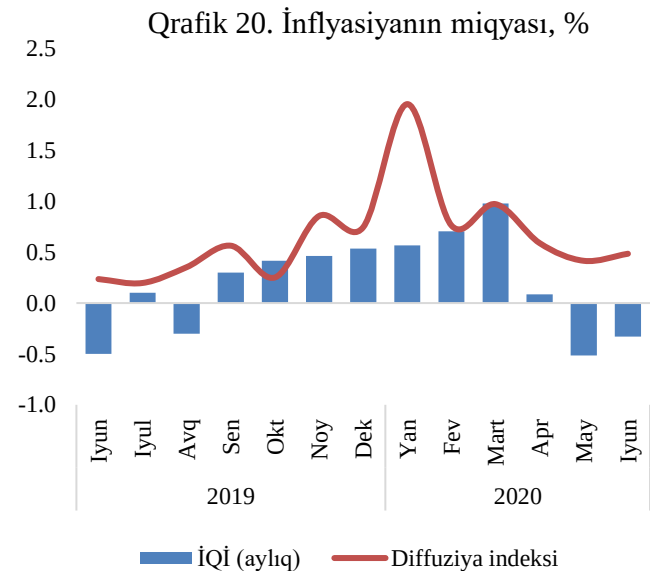

Mənbə: DSK

İstehlak səbəbində qiyməti artan və azalan məhsul və xidmətlərin sayındakı fərqi dəyişim dinamikasını göstərən diffuziya indeksi ilin əvvəlindən azalmışdır.⁴ Ümumilikdə son 12 ayda 520 adda mal və xidmətdən 55-in qiyməti azalmış, 51-in qiyməti isə dəyişməz qalmışdır. Bahalaşan məhsulların 48.6%-də qiymət artımı 2%-dən aşağı olmuşdur.

Ümumilikdə, inflyasiyaya məzənnə sabitliyi, monetar şərait, inzibati qiymətlərin və dünya bazarında ərzaq qiymətlərinin dinamikası stabilləşdirici, inflyasiya gözləntiləri və virusdan

qorunmaq üçün iqtisadi subyektlərin üzləşdikləri əlavə xərclər isə artırıcı təsir göstərmişdir.

Mənbə: DSK, DSK-nın məlumatları əsasında AMB-nin hesablamaları

Tənzimlənən qiymətlərin, həmçinin mövsümi xarakterli kənd təsərrüfatı məhsullarının qiymət dəyişimi nəzərə alınmadan hesablanan orta illik baza inflyasiya 2020-ci ilin 6 ayında 2.2% təşkil etmişdir.

Pandemiyanın neqativ təsirləri fonunda I rübdə artan inflyasiya gözləntilərinin son aylarda enməsi qeydə alınmışdır. Real sektorun monitorinqinə

⁴ *İndeks (artan-azalan)/(azalan+dəyişməyən) şəklində hesablanır.*

görə iyun ayında may ilə müqayisədə inflyasiya gözləntiləri tikinti və xidmət sahəsində azalmış, qeyri-neft sənayesi və ticarətdə isə artmışdır. Ev təsərrüfatlarının üç aylıq inflyasiya gözləntiləri daha yüksək olmuş, lakin II rübdən etibarən azalmağa başlamışdır. İyunda ev təsərrüfatları arasında aparılmış sorğuya görə inflyasiyanın yüksələcəyini gözləyən respondentlərin xüsusi çəkisi mart ayı ilə müqayisədə 3 faiz bəndi azalaraq 29%-ə enmişdir.

Mövcud makroiqtisadi siyasət çərçivəsi saxlanmaqla proqnozlar 2020-ci ildə inflyasiyanın hədəf intervalında ($4\pm 2\%$) qalacağını göstərir.

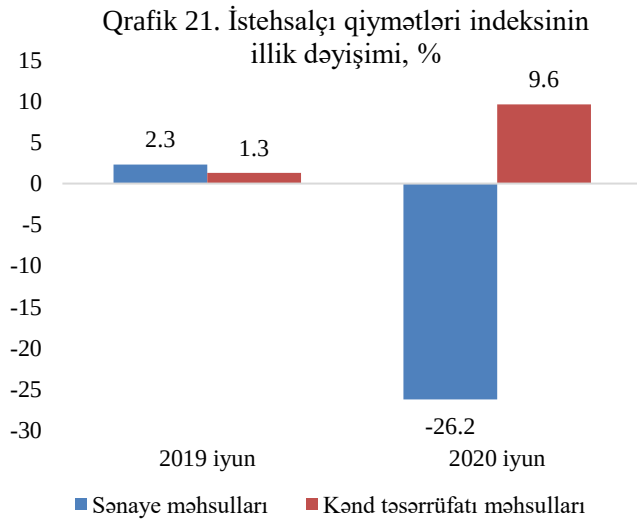
İstehsalçı qiymətləri indeksi. DSK-nın məlumatlarına əsasən ölkə daxilində istehsal olunan bütün mal və xidmətlərin qiymət dəyişməsinə əks etdirən ÜDM deflyatoru 9.6% azalmışdır. Bu, əsasən sənayə sahəsində istehsalçı qiymətləri indeksinin azalması ilə bağlıdır.

İyun ayında kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalçı qiymətlərində son 12 ayda 9.6%-lik artım müşahidə

olunmuşdur. Eyni dövrdə qiymətlər heyvandarlıq məhsulları üzrə illik 7.5%, bitkiçilik məhsulları üzrə isə 11.7% artmışdır. Bununla yanaşı, meşə təsərrüfatı məhsulları üzrə istehsalçı qiymətləri 2.3%, balıq və sair balıqçılıq məhsulları üzrə isə 3.4% artmışdır.

Ötən ilin müvafiq ayına nəzərən sənaye məhsullarının istehsalçı qiymətləri indeksi illik 26.2% azalmışdır. Qiymət dəyişimi daha çox mədənçıxarma sənayesi (36.4% azalma) ilə bağlı olmuşdur. Mədənçıxarma sənayesində qiymət düşməsi əsasən koronavirus pandemiyası nəticəsində dünya bazarlarında neftin qiymətinin kəskin azalması ilə əlaqədardır.

Emal sənayesi üzrə istehsalçı qiymətləri indeksi illik 9.5% azalmışdır. Emal sənayesi üzrə ən çox ucuzlaşma neft məhsullarının istehsalı (25.5%), kimya sənayesi (23.1%) və toxuculuq sənayesi (8.7%) üzrə müşahidə edilmişdir.

Mənbə: DSK

2020-ci ilin iyun ayında nəqliyyat xidmətlərinin qiymətləri illik 0.4% artmışdır. Nəqliyyatda yükdaşıma xidmətləri illik 0.7% bahalaşmış, sərnəşin daşıma xidmətləri isə 1.4% ucuzlaşmışdır. Bununla yanaşı, poçt və kuryer xidmətlərinin qiyməti 0.1% azalmış, rabitə xidmətlərinin qiyməti isə dəyişməmişdir.

II. PUL VƏ MƏZƏNNƏ SİYASƏTİ

3.1. Valyuta bazarı və manatın məzənnəsi

2020-ci ilin I yarısında da manatın xarici valyutalara nəzərən məzənnəsi valyuta bazarında tələb-təklif nisbətinə uyğun olaraq formalaşmışdır. Xarici mühitdə baş verən proseslərin neqativ təsirlərinə baxmayaraq hökumətin və Mərkəzi Bankın birgə həyata keçirdikləri qabaqlayıcı tədbirlər nəticəsində valyuta bazarında sabillik qorunmuşdur.

Hesabat dövründə valyuta bazarında əməliyyatların həcmnin artması müşahidə edilmişdir.

Yarımillik ərzində nağdsız valyuta bazarında aparılmış əməliyyatların həcmi ötən ilin müvafiq dövrünə nəzərən 4.7% artaraq 12.7 mlrd. ABŞ dolları ekvivalentində olmuşdur.⁵ Nağdsız valyuta əməliyyatlarının 86.5%-i ABŞ dollarında, 13.5%-i isə digər valyutalarda aparılmışdır. Valyuta əməliyyatlarının 38.3%-i banklararası valyuta bazarında

(BVB), 61.7%-i isə bankdaxili valyuta bazarında (BDVB) reallaşdırılmışdır.

Dövr ərzində BVB-də əməliyyatların 99.3%-i ABŞ dollarında, 0.6%-i avroda, 0.1%-i isə digər valyutalarda aparılmışdır. BVB-də valyuta əməliyyatları üzrə dövriyyə əsasən “Bloomberg” platformasında aparılan əməliyyatlar hesabına formalaşmışdır.

BDVB-də valyuta əməliyyatlarının həcmi 7.8 mlrd. dollar ekvivalentində olmuşdur ki, bunun da 78.5%-ni ABŞ dolları ilə əməliyyatlar təşkil etmişdir. BDVB-də valyuta əməliyyatlarının 92.6%-i hüquqi şəxslərlə aparılan valyuta əməliyyatlarının payına düşmüşdür.

Banklar tərəfindən nağd xarici valyutanın alqı-satqısı üzrə aparılmış əməliyyatların həcmi ötən ilin müvafiq dövrünə nəzərən 16.4% artaraq hesabat dövründə 3.2 mlrd. ABŞ dolları ekvivalentində olmuşdur. Bunun 2.9 mlrd. dollarını və ya 92.2%-ni ABŞ dolları ilə aparılmış əməliyyatlar təşkil etmişdir.

⁵ ABŞ dolları, Avro, İngilis funt sterlinqi, Rus rublu ilə əməliyyatlar daxil olmaqla

Dövr ərzində Mərkəzi Bankda Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Fondunun (ARDNF) valyuta satışlarının həyata keçirilməsi üzrə hərracların təşkili davam etdirilmişdir. Hər bir hərracın parametrləri haqqında məlumatlar hərrac başlamazdan əvvəl “Bloomberg” terminalı vasitəsilə bazar iştirakçılarına elan edilmişdir. I yarımillikdə Mərkəzi Bankda ümumilikdə 50 valyuta hərracı keçirilmişdir. I rübdə valyuta bazarında tələb artsa da, aprel ayından başlayaraq tələbin azalması və stabilləşməsi müşahidə olunur.

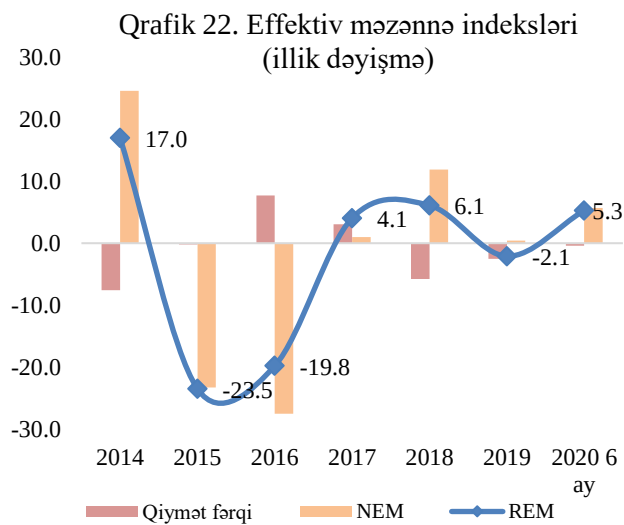
2020-ci ilin ötən dövründə manatın ABŞ dollarına nəzərən rəsmi məzənnəsi banklararası əqdlər üzrə orta məzənnə (“Bloomberg” platformasında hərraclar və hərracdən kənar əməliyyatlar nəzərə alınmaqla) əsasında müəyyən edilmişdir. I yarımillik ərzində manatın ABŞ dollarına qarşı orta günlük rəsmi məzənnəsi 1.7 manat təşkil etmişdir. Banklar tərəfindən müəyyən edilən xarici valyutanın alış-satış məzənnələri rəsmi məzənnəyə yaxın olmuşdur. Belə ki, kommersiya banklarının orta hesabla

günlük alış məzənnəsi 1.6988, satış məzənnəsi isə 1.7026 manat təşkil etmişdir. Rəsmi məzənnə ilə kommersiya banklarının orta günlük alış məzənnəsi arasında fərq 0.0012 manat və satış məzənnəsi arasında fərq isə 0.0026 manat olmuşdur.

Dövr ərzində manatın məzənnəsi ticarət tərəfdaşı olan ölkələrin valyutalarına qarşı fərqli istiqamətlərdə dəyişmişdir. Belə ki, manatın məzənnəsi türk lirəsinə, qazax tengesinə, Rusiya rubluna, Ukrayna qrivnasına və gürcü larisinə qarşı bahalaşmışdır. Manat bu dövrdə Avroya, İsveçrə frankına, və Yapon yeninə qarşı ucuzlaşmışdır.

İkitərəfli məzənnələrin dinamikası çoxtərəfli məzənnənin dinamikasına da təsir göstərmişdir. II rübdə tərəfdaş ölkələrin əksəriyyətində milli valyutaların ABŞ dollarına qarşı məzənnələrinin sabitləşməsi və hətta möhkəmlənməsi şəraitində manatın çoxtərəfli məzənnələrinin möhkəmlənmə tempi aşağı düşmüşdür. Ümumilikdə, hesabat dövründə manatın qeyri-neft ümumi ticarət çəkili nominal effektiv məzənnəsi

5.7%, real effektiv məzənnəsi isə 5.3% bahalaşmışdır.

Mənbə: AMB

Qeyd edək ki, 2014-cü ilin sonundan bəri REM 30.1% ucuzlaşmışdır ki, bu da qeyri neft-qaz sektorunun rəqabət qabiliyyətinə müsbət təsir göstərən amildir.

3.2. Pul siyasəti alətləri

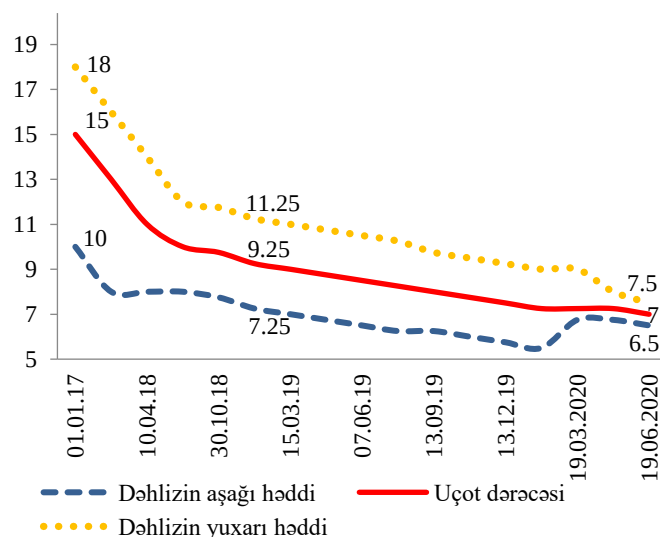
2020-ci ilin I yarısında pul siyasəti alətləri makroiqtisadi sabitlik hədəfləri və inflyasiya üzrə risklər balansı nəzərə alınmaqla tətbiq edilmişdir.

Dövr ərzində Mərkəzi Bank özünün likvidlik əməliyyatları üzrə faiz dəhlizinin parametrlərinə son makroiqtisadi meyilləri və proqnozları, həmçinin potensial riskləri nəzərə almaqla zəruri korrektələr etmişdir. Mərkəzi Bankın İdarə Heyəti 2020-ci ilin I yarısında faiz dəhlizinin parametrlərini 4 dəfə müzakirə etmişdir. Uçot dərəcəsinin mərhələlərlə 7.5%-dən 7%-ə, faiz dəhlizinin yuxarı həddinin 9.25%-dən 7.5% endirilməsi və faiz dəhlizinin aşağı həddinin isə 5.75%-dən 6.5%-ə qaldırılması haqqında qərarlar qəbul edilmişdir. Qəbul edilmiş qərarlar makroiqtisadi sabitlik hədəflərilə iqtisadi aktivliyin dəstəklənməsi prioritetləri arasında optimal balansın qorunmasına xidmət etmişdir.

2020-ci ilin yanvar-iyun aylarında iqtisadiyyatda likvidliyin effektiv idarə

olunması məqsədilə Mərkəzi Bank müxtəlif müddətli bazar əməliyyatları həyata keçirmişdir. Bank sisteminin likvidlik mövqeyindən asılı olaraq Mərkəzi Bankın həyata keçirdiyi sterilizasiya əməliyyatlarına tələb aylar üzrə fərqli olmuşdur.

Qrafik 23. Faiz dəhlizinin parametrləri, %

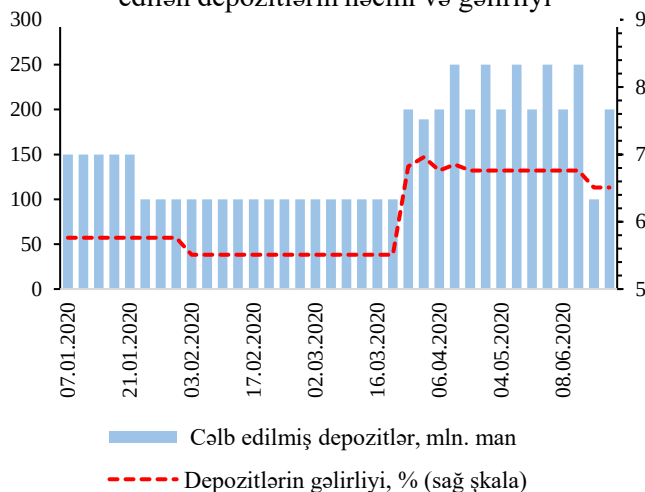
Mənbə: AMB

Koronavirus pandemiyasının makroiqtisadi sabitlik və valyuta bazarı üzərində yaratmış olduğu təhdidlərin qarşısının alınması üçün aprel ayından etibarən Mərkəzi Bank sterilizasiya alətlərinin müddətinə dəyişiklik etmiş, sterilizasiya portfelinin durasiyası azaldılmışdır. Belə ki, 28 günlük depozit

hərracları əvəzinə yalnız 14 günlük depozit hərraclarının keçirilməsinə, uzunmüddətli not hərraclarının əvəzinə yalnız 28 günlük notların yerləşdirilməsinə başlanılmışdır.

Hesabat dövründə Mərkəzi Bank milli valyutada sərbəst vəsaitlərin cəlb olunması üzrə 36 depozit hərracı keçirmişdir. İyun ayının sonuna depozit əməliyyatları ilə cəlb edilmiş vəsaitlərin qalığı 300 mln. manat təşkil etmişdir.

Qrafik 24. Mərkəzi Bank tərəfindən cəlb edilən depozitlərin həcmi və gəlirliliyi

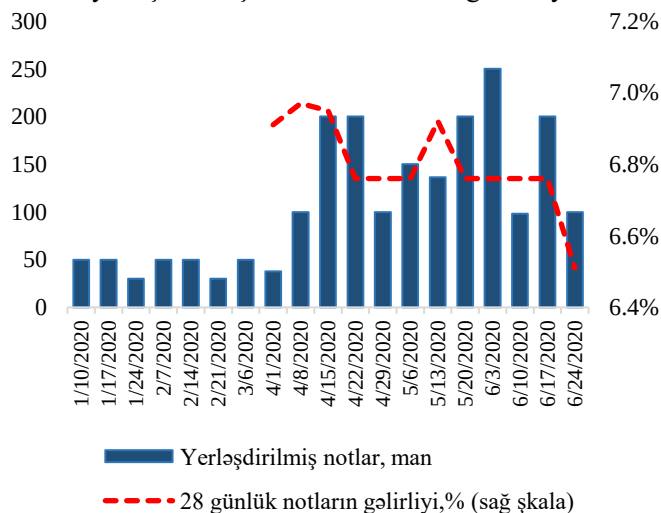
Mənbə: AMB

Depozit əməliyyatları ilə yanaşı, Mərkəzi Bank 2020-ci ilin I yarısında 20 not hərracı keçirmişdir. Bu hərracların 8-də uzunmüddətli (84 günlük, 168 günlük,

252 günlük) notlar, digər 12-də isə 28 günlük notlar yerləşdirilmişdir. Ümumilikdə, rübün sonuna notlar vasitəsilə sterilizasiya olunmuş vəsaitin toplam qalığı 806.2 mln. manat təşkil etmişdir.

Cari ilin 6 ayında depozit hərracları və notların yerləşdirilməsi vasitəsilə cəlb edilən vəsaitin qalığı ilin əvvəli ilə müqayisədə 16.4% artmışdır ki, bu da pul təklifinə azaldıcı təsir göstərmişdir.

Qrafik 25. Mərkəzi Bank tərəfindən yerləşdirilmiş notların həcmi və gəlirliliyi

Mənbə: AMB

Depozit əməliyyatları və notların yerləşdirilməsi üzrə hərraclarda dövrün sonuna doğru tələbin təklifi üstələməsi müşahidə olunmuş, nəticədə bu alətlər üzrə

gəlirlilik faiz dəhlizinin aşağı həddinə yaxınlaşmışdır.

Mərkəzi Bankın sterilizasiya alətləri üzrə gəlirlilik pul bazarının vacib representativ göstəricisinə çevrilməklə digər maliyyə alətləri üzrə faiz dərəcələrinə təsir göstərməkdədir. Eyni zamanda Mərkəzi Bankın emissiya etdiyi notlar REPO bazarında təminat qismində istifadə olunmaqla banklararası bazarın aktivləşməsinə müsbət təsir göstərir.

2020-ci ilin I yarısında məcburi ehtiyat normaları dəyişməz saxlanılmışdır. Məcburi ehtiyat normalarının ortalama mexanizmi əsasında tətbiqinin davam etdirilməsi banklar tərəfindən likvidliyin çevik idarə edilməsinə müsbət təsir göstərən amillərdən biri olmuşdur. Aparılmış monitorinqlərin nəticələrinə əsasən hesabat dövrü üzrə bütün aylarda bankların Mərkəzi Bankdakı müxbir hesablarının toplam qalıqları dövr üçün məcburi ehtiyat kimi saxlanmalı olan cəmi vəsaitlərin həcmi üstələmişdir.

3.3. Pul təklifi

2020-ci ilin I yarısında pul təklifinin dinamikası aylar üzrə dəyişkən olmuşdur. Əsasən dövlət büdcəsində profisitın əmələ gəlməsilə bağlı I rübün son ayında əhəmiyyətli azalan pul təklifi, vahid xəzinə hesabından dövlət xərcləri həyata keçirildikcə II rübdən başlayaraq tədricən bərpa olunmaqdadır.

2020-ci ilin 6 ayı ərzində manatla pul bazası 7.4% azalmış və dövrün sonuna 11.3 mlrd. manat təşkil etmişdir ki, bu da başlıca olaraq hökumət hesabları qalığının dəyişimilə bağlıdır. Xatırladaq ki, I rübün yekunu üzrə pul bazasının azalma tempi 17.2% idi.

Hesabat dövründə manatla pul bazasının struktur elementi olan dövriyyədəki nağd pulun həcmi ⁶ 3.4%, manatla müxbir hesabların qalığı isə 31.5% azalmışdır.

Manatla geniş pul kütləsi I yarımilliyin sonuna 17.2 mlrd. manat təşkil

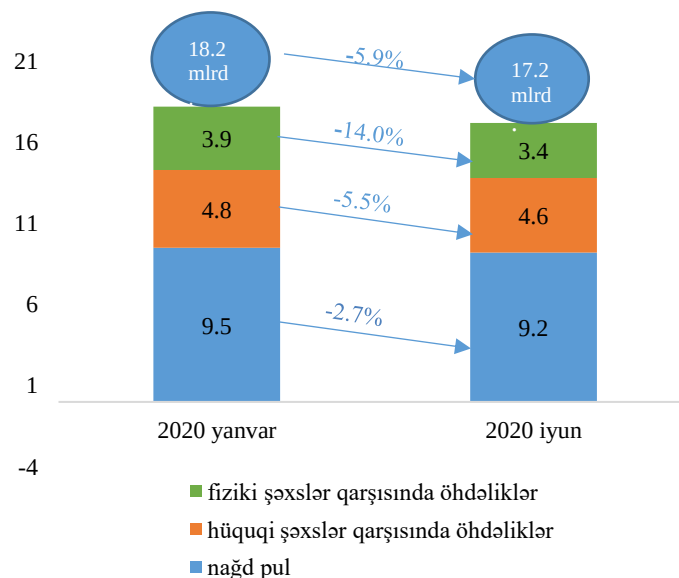
etmişdir. Bu, cari ilin mart ayının sonu ilə müqayisədə 4.4% çox olsa da, 2019-cu ilin sonu ilə müqayisədə 5.9% azdır.

Cədvəl 3. Pul aqreqatları, mlrd. manat

	01.01.20	01.07.20	Dəyişim,%
M0	9.5	9.2	-2.7
M1	15.4	14.9	-3.0
M2	18.2	17.2	-5.9
M3	28.9	26.2	-9.2

Mənbə: AMB

Qrafik 26. M2-nin elementlər üzrə dəyişimi

Mənbə: AMB

Manatla pul kütləsinin (M2) strukturunda bank sistemindən kənardakı

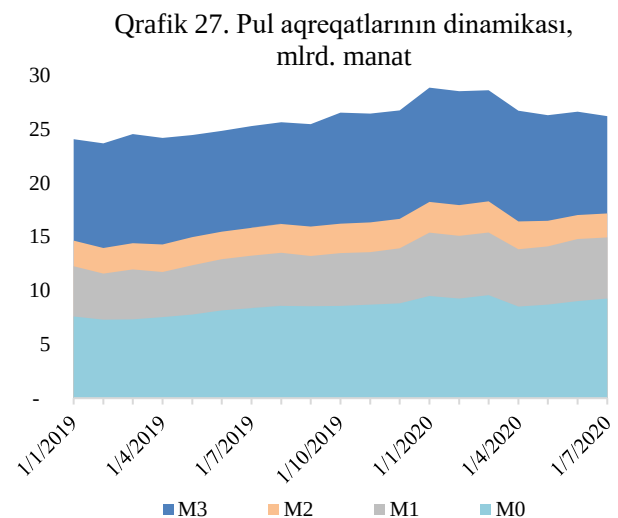
⁶ bank sistemindən kənarda nağd pul, bankların kassalarında və bankomatlarda olan pullar

nağd pul kütləsi, fiziki şəxslərin əmanətləri və hüquqi şəxslərin depozitləri ⁷ azalan dinamika nümayiş etdirmişlər.

2020-ci ilin birinci yarımilliyi ərzində nağd pul kütləsi 2.7%, hüquqi şəxslərin manatla depozitləri 5.5%, fiziki şəxslərin manatla əmanətləri isə 14.2% azalmışdır.

Hesabat dövründə geniş mənada pul kütləsinin tərkibinə daxil olan manatla tələb olunanadək əmanət və depozitlər 3.4% (M2-də xüsusi çəkisi 33.2%), müddətli əmanət və depozitlər isə 21.6% (M2-də xüsusi çəkisi 13%) azalmışdır.

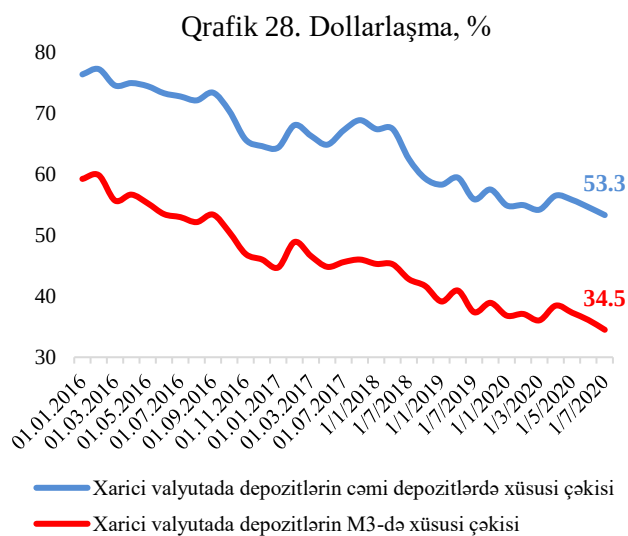
Dövr ərzində geniş pul kütləsi (M3) 9.2% azalmış və dövrün sonuna 26.2 mlrd. manat təşkil etmişdir.

Mənbə: AMB

2020-ci ilin I rübünün son ayında depozitlərin dollarlaşması bir qədər artsa da, II rübdə azalma meyili müşahidə olunmuşdur. Belə ki, xarici valyutada əmanət və depozitlərin cəmi əmanət və depozitlərdə xüsusi çəkisi 2020-ci ilin mart ayında 56.5% olsa da, iyunun sonuna bu rəqəm 53.3%-ə düşmüşdür. Xarici valyutada əmanət və depozitlərin M3 pul aqreqlarında xüsusi çəkisi 2020-ci ilin birinci yarımilliyinin sonuna 34.5% olmuşdur (mart ayında 38.5%).

⁷ BVF-nın Monetar və Maliyyə Statistika metodologiyasına uyğun olaraq götürülmüşdür.

Mənbə: AMB

Hüquqi şəxslərin depozitlərində xarici valyutanın payı I rübün sonunda 65.6%, II rübün sonunda isə 62.8% təşkil etmişdir. Fiziki şəxslərin əmanətlərinin dollarlaşma səviyyəsi birinci rübün sonunda 55.1%, birinci yarımilliyyin sonunda isə 54% olmuşdur.

İstifadə olunmuş qrafik və cədvəllər

Qrafiklər

Qrafik 1	İƏİT ölkələrində qabaqlayıcı iqtisadi aktivlik indeksləri -----	4
Qrafik 2	İqtisadi artım proqnozları -----	5
Qrafik 3	Əmtəə qiymətləri indeksi -----	10
Qrafik 4	Dünya neft bazarı-----	10
Qrafik 5	Ticarət balansı -----	12
Qrafik 6	Ticarət dövriyyəsində əsas ölkələr -----	12
Qrafik 7	İxracın artım tempi -----	13
Qrafik 8	2020-ci ilin I yarımilliyində bəzi məhsullar üzrə ixracın dəyişimi-----	13
Qrafik 9	İdxalın dinamikası -----	14
Qrafik 10	2020-ci ilin I yarımilliyində bəzi məhsullar üzrə idxalın dəyişimi-----	14
Qrafik 11	Ölkəyə daxil olan pul baratları-----	15
Qrafik 12	Xarici mənbələrdən əsas kapitalla investisiya qoyuluşları -----	16
Qrafik 13	İstehlak bazarında satışların həcmnin real dəyişməsi -----	17
Qrafik 14	Əlavə dəyərin sektorlar üzrə bölgüsü -----	21
Qrafik 15	I yarımil üzrə iqtisadi artım -----	21
Qrafik 16	2020-ci ilin 6 ayında sahələr üzrə yaradılan əlavə dəyərin artımı -----	22
Qrafik 17	İqtisadi fəal əhəlinin sayı -----	24
Qrafik 18	12 aylıq inflyasiya -----	25
Qrafik 19	İQİ-nin komponentləri üzrə illik inflyasiya -----	26
Qrafik 20	İnflyasiyanın miqyası -----	26
Qrafik 21	İstehsalçı qiymətləri indeksinin illik dəyişimi -----	28
Qrafik 22	Effektiv məzənnə indeksləri -----	31
Qrafik 23	Faiz dəhlizinin parametrləri -----	32
Qrafik 24	Mərkəzi Bank tərəfindən cəlb edilən depozitlərin həcmi və gəlirliyi -----	33

Qrafik 25	Mərkəzi Bank tərəfindən yerləşdirilmiş notların həcmi və gəlirliliyi -----	33
Qrafik 26	M2-nin elementlər üzrə dəyişimi -----	35
Qrafik 27	Pul aqreqlarının dinamikası-----	36
Qrafik 28	Dollarlaşma -----	37

Cədvəllər

Cədvəl 1	Ticarət şəbəkələrində xərc istiqamətlərinin payı -----	18
Cədvəl 2	İnvestisiya mənbələri -----	20
Cədvəl 3	Pul aqreqları -----	35

Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankı

Tel.: (+99412) 493 11 22

<http://www.cbar.az>

Ünvan: [AZ1014, Bakı, R.Bəhbudov küçəsi, 90](#)